

УДК 330.322:364.4:338.22(477)

DOI: 10.60022/2(6)-22S

Скрильник Андрій Сергійович

кандидат економічних наук, доцент

доцент кафедри економіки, підприємництва та маркетингу

докторант кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Україна

Skrylnyk Andrii

Candidate of Economic Science, Associate Professor

Associate Professor at the Department of Economics, Entrepreneurship and Marketing

Doctoral Student at the Department of Finance, Banking and Taxation

National University «Yurii Kondratiuk Poltava Polytechnic», Ukraine

ORCID: 0000-0001-9622-4217

ІНКЛЮЗИВНА ЦІННІСТЬ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ У КОНТЕКСТІ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

Анотація. У статті розкрито сутність поняття «інклюзивна цінність» інвестиційних проєктів та обґрунтовано його взаємозв'язок з економічною ефективністю і соціальною справедливістю. Обґрунтовано необхідність впровадження інклюзивного підходу в державну інвестиційну політику України у контексті післявоєнної відбудови. Проаналізовано міжнародні підходи (рекомендації міжнародних організацій, досвід інших країн) та стратегічні документи України (плани і програми повоєнного відновлення та розвитку країни) щодо інтеграції принципів інклюзивності у процес оцінювання й відбору інвестиційних проєктів. За результатами дослідження розроблено рекомендації щодо формування національної методики оцінювання інклюзивної цінності проєктів, яка включає показники соціальної ефективності та справедливості і дозволить забезпечити справедливий розподіл вигод та широку участь усіх зацікавлених сторін у процесі повоєнного відновлення.

Ключові слова: інклюзивна цінність, інвестиційні проєкти, післявоєнна відбудова, економічна ефективність, соціальна справедливість, інвестиційна політика.

INCLUSIVE VALUE OF INVESTMENT PROJECTS IN THE CONTEXT OF POST-WAR RECONSTRUCTION OF UKRAINE

Abstract. The purpose of this study is to substantiate the concept of «inclusive value» of investment projects within the context of Ukraine's post-war reconstruction and to explore its interconnection with economic efficiency and social justice. In this context, «inclusive value» is understood as the comprehensive benefit provided by an investment project, encompassing not only financial returns but also social impact and equity considerations. The research methodology is based on a systematic approach and comparative analysis, including a review of international best practices and an examination of Ukraine's strategic policy documents on reconstruction. This approach allows the identification of how inclusive principles can be integrated into the evaluation and selection of investment projects. Key findings indicate that incorporating inclusive value criteria into project assessment frameworks can better align investment decisions with broader societal benefits and fairness considerations. The study notes that current international approaches to post-conflict recovery increasingly emphasize inclusivity, and Ukraine's strategic plans and programs similarly underscore the importance of inclusive development. However, a gap remains in terms of practical tools and metrics for measuring the inclusive value of specific projects. As a result of the analysis, the article proposes recommendations for developing a national methodology to assess the inclusive value of investment projects. The proposed methodology includes indicators of social impact and equity alongside traditional economic performance measures. The theoretical significance of the research lies in expanding the conceptual framework of project evaluation by introducing the inclusive value paradigm, which bridges economic outcomes with social justice imperatives. The practical significance is reflected in the applicability of the results for policymakers and practitioners: adopting an inclusive value assessment approach in public investment policy can ensure a more equitable distribution of the benefits of reconstruction projects, enhance stakeholder engagement, and

ultimately contribute to a more socially just and resilient post-war economy of Ukraine.

Keywords: *inclusive value, investment projects, post-war reconstruction, economic efficiency, social justice, investment policy.*

Постановка проблеми. Післявоєнна відбудова України постає як безпрецедентний виклик для національної економіки та водночас унікальне вікно можливостей для перезавантаження розвитку на принципах інклюзивності. Війна спричинила збитки, що обчислюються сотнями мільярдів доларів США, суттєво підвищила рівень бідності та соціальної нерівності, фактично відкинувши країну у своєму соціально-економічному розвитку на десятиліття назад. У цих умовах критично важливо забезпечити не лише швидке, а й справедливе відновлення, яке рівномірно поширюватиме результати економічного зростання на всі регіони та соціальні групи населення.

Новітня економічна категорія – інклюзивна цінність інвестиційних проєктів – відображає здатність проєкту генерувати не тільки фінансовий прибуток, а й широкий суспільний добробут, залучаючи до вигод якомога більше верств населення. Умовно кажучи, інвестиційний проєкт з високою інклюзивною цінністю – це проєкт, від якого виграють не лише інвестори, а й громади та суспільство в цілому. За таких обставин актуально постає наукова проблема: як оцінювати і відбирати інвестиційні проєкти для відбудови з погляду їхнього внеску у справедливе та стійке зростання країни.

Вже зараз стратегічні документи України сигналізують про пріоритетність інклюзивного підходу. Зокрема, урядовий План відновлення проголосив принцип «нарощування справедливого добробуту», тобто економічного зростання, вигоди від якого розподіляються рівномірно по всьому населенню. Цей принцип корелює зі світовою концепцією *inclusive growth* (інклюзивного зростання), яка передбачає участь широких верств у прогресі та рівний доступ до його результатів. Отже, вирішення окресленої проблеми має як наукове, так і практичне значення: воно дозволить спрямувати ресурси повоєнної відбудови на проєкти з максимальним суспільним ефектом. Інклюзивна цінність у цьому контексті виступає своєрідним «фільтром» для визначення пріоритетних інвестицій, покликаних не лише відновити зруйноване, а й закласти фундамент згуртованого та стійкого розвитку на десятиліття вперед.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У міжнародній науковій та політичній думці концепт інклюзивного зростання сформувався як аналітична рамка, що поєднує динаміку та структуру економічного зростання з акцентом на продуктивній зайнятості, рівності доступу до можливостей і розподільчих ефектах державної політики. Класичним методологічним орієнтиром вважається підхід Світового банку, який поєднує аналіз бар'єрів участі у зростанні з традиційними моделями економічного розвитку та робить акцент на *ex-ante* залученні домогосподарств і секторів до створення доданої вартості [1].

У контексті України оцінки збитків і потреб від Світового банку, Європейського союзу та Уряду України чітко вказують на необхідність пріоритизації проєктів, що поєднують економічну віддачу з соціальною інклюзивністю (житло, базові послуги, енергетична безпека, доступність) [2, 3]. Це створює попит на методики, які уможливають вимір «інклюзивної цінності» інвестицій – надбудову до класичної СВА, що враховує розподільчі ефекти, доступність, гендерні та регіональні аспекти.

Українська академічна традиція з інклюзивного розвитку інтенсивно розвивається. На мікрорівні О. М. Полінкевич обґрунтувала інклюзивний розвиток підприємства як вимір економічного зростання через залучення всіх учасників ланцюга створення вартості (працівники, споживачі, постачальники), що на пряму співвідноситься з ідеєю оцінки інклюзивної цінності бізнес-проєктів [4]. На макрорівні О. І. Павлов запропонував системне бачення інклюзивного розвитку України (категоріальний апарат, просторовий і секторальний зріз), підкресливши потребу комплексних метрик і політик – важливий теоретичний фундамент для критеріїв *ex-ante* відбору відбудовних інвестицій [5]. У площині кількісної оцінки І. Іртищева продемонструвала можливості інтегральних індикаторів сталого інклюзивного розвитку та їхню придатність для діагностики пріоритетів політики в умовах війни та відновлення [6].

На рівні стратегічних документів, Національна економічна стратегія-2030 фіксує візію «економіки рівних можливостей», тоді як аналітичні напрацювання *We Build Ukraine* просувають підхід до зростання й відбудови через призму рівного доступу до економічних можливостей – це створює «вікно можливостей» для інтеграції інклюзивних критеріїв у державні та муніципальні процедури підготовки/відбору інвестиційних проєктів [7].

Загалом, світова та українська література підтверджують: інклюзивність не є «розкішною багатих», а детермінує стійкість і конкурентоспроможність відбудови. Водночас на рівні методів існує прогалина:

брак стандартизованих підходів до розрахунку інклюзивної цінності проєктів (вагові коефіцієнти для груп користувачів, територіальна доступність, гендерні ефекти, участь громад), інтегрованих у цикл управління інвестиційним проєктом. Подальший розвиток інструментарію має на меті усунути наявну прогалину шляхом інтеграції класичного аналізу «вигоди–витрати» (CBA) з індикаторами концепцій «Leave No One Behind» та «Inclusive Growth» (OECD IG), а також із принципами «Build Back Better» (BBB). Такий підхід забезпечує комплексність оцінювання, поєднуючи економічну ефективність із соціальною справедливістю та стійкістю відновлення.

Метою статті є обґрунтування підходу до оцінки інвестиційної політики з погляду її інклюзивної цінності у період післявоєнної відбудови України. Реалізація поставленої мети передбачає визначення критеріїв інклюзивної цінності інвестиційних проєктів, аналіз сучасної динаміки інклюзивного розвитку в Україні та кращих міжнародних практик, а також розробку рекомендацій щодо спрямування інвестиційних ресурсів на пріоритетні проєкти, що забезпечать максимальний суспільний ефект в процесі відновлення країни.

Виклад основного матеріалу. Поняття «інклюзивна цінність» пропонується для характеристики інвестиційного проєкту з точки зору його внеску в інклюзивний економічний розвиток. Традиційно успішність інвестицій оцінюють за фінансовими показниками (дохідність, окупність тощо). Натомість інклюзивна цінність охоплює соціально-економічні ефекти проєкту для широкого кола стейкхолдерів: створення робочих місць для різних груп населення, розвиток людського капіталу, зменшення нерівності, покращення доступу до інфраструктури і послуг, екологічну стійкість, регіональний баланс розвитку тощо. Інвестиційний проєкт з високою інклюзивною цінністю – це проєкт, від якого виграють не лише інвестори, а й громади та суспільство в цілому.

Концепція інклюзивного розвитку підкреслює: економічне зростання буде стійким лише тоді, коли воно охоплює всі шари суспільства, без дискримінації за доходами, місцем проживання, віком, статтю чи фізичними можливостями. На практичному рівні це передбачає більш рівномірний розподіл вигод від економічного зростання та активне залучення до господарських процесів соціально вразливих верств населення. Інвестиційний проєкт може вважатися інклюзивно цінним у тому випадку, якщо він забезпечує розвиток малого та середнього бізнесу у своєму середовищі, сприяє підвищенню кваліфікації та залученню місцевих працівників, покращує умови життя захищених категорій населення, а також зменшує екологічні й інфраструктурні диспропорції між регіонами. У такому разі проєкт набуває високої інклюзивної значущості для соціально-економічного розвитку країни.

Післявоєнна відбудова України повинна спиратися на такі інклюзивні проєкти, адже війна суттєво поглибила соціально-економічні проблеми. Частка українців, змушених економити навіть на їжі, зросла з 12,2% у 2021 р. до 20,5% у 2024 р., рівень бідності за підрахунками Світового банку зріс з 5,5% (2021) до 24,1% (2022), відкинувши країну на 15 років назад [8, 9]. Відновлення має це виправити, інакше економічне зростання залишиться на папері. Інклюзивна цінність виступає тим «фільтром», який дозволяє спрямувати ресурси на проєкти, що дадуть максимальний суспільний ефект.

Інклюзивність повинна реалізовуватися не лише у великих державних програмах, а й на рівні підприємництва та бізнес-проєктів. Для цього в Україні формується концепція інклюзивного підприємництва, яка передбачає створення умов для участі у підприємницькій діяльності представників вразливих груп та поширення бізнес-моделей, орієнтованих не лише на прибуток, а й на соціальну користь fr.in.ua. Наприклад, все більше українських компаній впроваджують практики інклюзивного бізнесу – адаптують робочі місця для людей з інвалідністю, наймають ветеранів, залучають жінок у STEM-сектор, підтримують молодіжні стартапи тощо [10]. Такі ініціативи демонструють, що бізнес стає частиною рішення соціальних проблем, а не лише джерелом податків.

Особливо актуальним інклюзивне підприємництво є для подолання наслідків війни. Станом на 2024 рік зареєстровано 4,6 млн внутрішньо переміщених осіб (ВПО), 64% з яких мають дохід нижче фактичного прожиткового мінімуму [11]. Їх соціально-економічна адаптація – першочергове завдання. Державні програми, як-от гранти на відкриття власної справи та пільгове кредитування, спрямовані на підтримку таких починань. Інклюзивна цінність таких бізнес-проєктів проявляється у створенні нових можливостей там, де раніше були тільки проблеми – наприклад, перетворення спорожнелих сільських будівель на сімейні ферми, навчання ІТ-спеціальностям ветеранів тощо.

Не менш важливою є гендерна інклюзивність у підприємстві. Як свідчать дані, українські жінки заробляють в середньому на 18,6% менше за чоловіків (гендерний розрив в оплаті праці у 2023 р.). Розвиток жіночого підприємництва та доступ жінок до інвестиційних ресурсів – необхідний елемент інклюзивного розвитку. Існують позитивні приклади: українські стартап-інкубатори та програми

(наприклад, від USAID, ПРООН) орієнтують окремі конкурси на жінок-підприємниць і ветеранів-АТО, надаючи їм менторську і грантову підтримку [14, 15]; Міністерство економіки спільно зі Світовим банком та ЄС реалізує проєкт RISE («Стийке, інклюзивне та екологічно збалансоване підприємництво»), який має на меті підтримку малого і середнього бізнесу в післявоєнний період. Такий підхід засвідчує усвідомлення того, що кожне підприємство, яке впроваджує інклюзивну модель розвитку, формує структурний елемент у процесі забезпечення справедливого та збалансованого відновлення економіки [12].

Масштаб відновлення України вимагає мобілізації безпрецедентних інвестиційних ресурсів. За оцінками Світового банку, станом на початок 2025 року потреби у відбудові та відновленні складають 524 млрд. дол. США на найближче десятиліття (для порівняння, це майже трикратний обсяг довоєнного ВВП України) [11]. Очевидно, що таких коштів не може надати один-єдиний донор чи сектор – потрібна комбінація джерел фінансування. Розглянемо основні наявні та перспективні джерела інвестиційних ресурсів, які наведені на рисунку 1 і 2.

Різноманітність джерел фінансування підвищує стійкість відбудови. Однак не менш важливим є координація та ефективне використання коштів. Необхідна прозора система управління інвестиційними проєктами, щоб уникнути дублювання і корупції. В цьому контексті інклюзивність означає також підзвітність громадам – публічне обговорення пріоритетів відбудови, участь місцевих стейкхолдерів у виборі проєктів. Залучення громадян допоможе спрямувати ресурси в ті ключові проєкти, де їхній суспільний ефект буде найвищим.

ВІД	ХАРАКТЕРИСТИКА	АКТУАЛЬНІСТЬ
Державний бюджет і державні запозичення	Україна вже спрямовує значні бюджетні кошти на першочергове відновлення (на 2025 рік уряд запланував 7,37 млрд. дол. США на пріоритетні потреби) [12]. Однак можливості бюджету обмежені: дефіцит у 2022 році сягнув 26,5% ВВП без урахування грантів, а державний борг зріс до ~72% ВВП [11].	Додатковим джерелом можуть стати воєнні облігації для населення і бізнесу, які вже довели свою популярність під час війни, а в перспективі – облігації відбудови.
Приватні внутрішні інвестори	Населення зберігає у банках понад 1 трлн грн депозитів, частина яких за умов макростабільності та довіри до банків може спрямовуватися на облігації, нерухомість чи підприємництво. Великий бізнес, особливо у сфері IT, агропромисловості та харчової промисловості, навіть у період війни інвестує в розширення виробництва, релокацію та нові проєкти, підтверджуючи стійкість ключових секторів економіки.	Важливо, щоб після війни дерегуляція та захист прав власності стимулювали реінвестиції прибутків у національну економіку, а капітали, виведені за кордон, поверталися.
Публічно-приватне партнерство та концесії	Для відбудови критичної інфраструктури – доріг, портів, енергетичних об'єктів – держава орієнтується на залучення приватного капіталу через механізми державно-приватного партнерства (PPP). У післявоєнний період на умовах PPP можуть реалізовуватися проєкти швидкого відновлення логістичних коридорів з ЄС, будівництва житла та модернізації комунальної інфраструктури. Практична ефективність цього підходу полягає у поєднанні державних гарантій і приватних інвестиційних ресурсів, що дозволяє прискорити реалізацію проєктів та знизити бюджетне навантаження.	Державно-приватне партнерство дозволяє розділити ризики і користь між державою та бізнесом, тим самим підвищуючи інклюзивність – місцеві громади отримують оновлену інфраструктуру, бізнес – довгострокові гарантії прибутку, а держава – зменшення фіскального навантаження.
Легалізація тіньових фінансів	Тіньовий сектор економіки в Україні охоплює значні фінансові потоки, що не враховуються у державних механізмах регулювання. За даними Міністерства економіки, у 2023 році рівень тінізації становив близько 30% ВВП, що свідчить про суттєвий нереалізований потенціал для наповнення бюджету та інвестицій [11]. Легалізація цих ресурсів через податкові стимули, амністію капіталу та цифровізацію фінансових операцій може стати важливим джерелом довгострокових інвестицій у відбудову й модернізацію економіки.	У післявоєнний період залучення тіньових фінансів до легального обігу є критично важливим для наповнення бюджету та підтримки відбудови. Це не лише розширить інвестиційний потенціал, а й сприятиме підвищенню прозорості економіки та довіри інвесторів.

Рис. 1. Джерела інвестиційних ресурсів для післявоєнної відбудови – внутрішні ресурси
Джерело: сформовано автором

ВИД	ХАРАКТЕРИСТИКА	АКТУАЛЬНІСТЬ
Міжнародна фінансова допомога (гранти і пільгові кредити)	Міжнародні партнери забезпечують критичне фінансування проєктів і програм в Україні, з 2022 року гранти та пільгові позики покрили бюджетний дефіцит на €33,9 млрд. Для довгострокової відбудови передбачається механізм на зразок «плану Маршалла» за участі США, ЄС, G7 та міжнародних організацій. Уже діє Фонд відновлення України при Світовому банку (URTF), а Європейська Комісія запровадила програму Ukraine Facility на 2024–2027 рр. обсягом 50 млрд. євро.[11]	Створення та реалізація програм ЄС і Світового банку формують основу для довгострокових інвестицій у відновлення інфраструктури й економіки, їх використання залежить від впровадження реформ та забезпечення прозорості управління.
Міжнародні фінансові організації (ЄБРР, Світовий банк, ЄІБ, МВФ)	Міжнародні фінансові інституції надають довгострокові кредити та гарантії для інфраструктури, енергетики й бізнесу. У 2022–2023 рр. ЄБРР рекордно інвестував в Україну, зосередившись на енергетиці та МСБ. МВФ схвалив програму EFF на \$15,6 млрд для макрофінансової стабільності. Це «довгі гроші» для відбудови, ефективність яких залежить від якісної підготовки та реалізації проєктів. [12]	Міжнародні фінансові організації, зокрема ЄБРР, Світовий банк, ЄІБ та МВФ, забезпечують Україну довгостроковими ресурсами, що є ключовими для відновлення інфраструктури, енергетики та розвитку бізнесу.
Прямі іноземні інвестиції	Залучення прямих іноземних інвестицій є складним у воєнний час, але критично важливим для відновлення та зростання. Якщо у 2015–2021 рр. Україна щороку отримувала 2–3 млрд. дол. США інвестицій (пікове значення – \$8 млрд у 2021-му), то у 2022 р. їх обсяг скоротився до ~\$0,2 млрд. Уже у 2023 р. з’явився обережний інтерес: 26 компаній оголосили про інвестиції. Для відновлення потоків потрібні воєнні страхові інструменти, антикорупційні гарантії та прогнозована політика, подібно до досвіду Польщі в ЄС. [8, 11]	ППІ є критичними для зростання: після падіння у 2022 р. у 2023 р. з’явився новий інтерес іноземних компаній. Для їх залучення потрібні воєнні страхові механізми, прозора політика та антикорупційні гарантії.
Можливі репарації та конфісковані російські активи	Заморожені за кордоном російські активи – золотовалютні резерви ЦБ РФ та майно підсанкційних олігархів – оцінюються у десятки мільярдів доларів і розглядаються як потенційне джерело відновлення України. Міжнародна дискусія щодо правових механізмів їх використання триває, і в разі ухвалення відповідного рішення ці кошти можуть стати вагомим та справедливим внеском агресора у компенсацію завданих збитків.	Російські активи за кордоном можуть стати важливим джерелом фінансування й справедливою компенсацією збитків. Проте їх використання можливе лише після узгодженого міжнародного правового рішення.

Рис. 2. Джерела інвестиційних ресурсів для післявоєнної відбудови – зовнішні ресурси
Джерело: сформовано автором

На жаль, повномасштабна війна спричинила масштабний соціально-економічний шок. У 2022 році ВВП обвалився на -29,2% – найбільше падіння в новітній історії країни (графік нижче чітко ілюструє цей обвал).

Рис. 3. Річні темпи зростання реального ВВП України, 2015-2023 рр.
(дані Держстату, НБУ та Світового банку)
Джерело: сформовано автором на основі [10, 11, 12]

Безробіття стрибнуло до 15-20% у 2023 р., що вдвічі перевищує довоєнні показники. Це призвело до втрати трудового потенціалу і доходів домогосподарств. Бідність, за оцінками, зросла в п'ятеро – до чверті населення. Нерівність також посилилася: ті, хто мав активи чи змогу евакуюватися за кордон, убезпечили себе, натомість найбідніші понесли найбільший тягар (втрата житла, роботи). Регіональний розрив загострився: східні та південні області зазнали руйнувань і економічного спустошення, тоді як деякі західні регіони отримали приплив ВПО і гуманітарної допомоги.

Інклюзивний підхід вимагатиме інвестувати в «людський капітал» – освіту, медицину, підтримку малих бізнесів по всій країні, розбудову соціальної інфраструктури. Національна економічна стратегія-2030 серед очікуваних результатів прямо зазначає «забезпечити рівні права та можливості жінок і чоловіків у всіх сферах життя» та розбудову конкурентних умов для бізнесу по всій країні [7]. Тобто інклюзивність офіційно визнана одним із пріоритетів розвитку.

У процесі післявоєнної відбудови України провідну роль відіграватимуть стратегічні галузі економіки, визначені державними програмами розвитку, зокрема «Стратегією-2030» та Планом відновлення. Інвестування у ці напрями здатне забезпечити найвищий мультиплікативний ефект, посилити структурну модернізацію та створити умови для інклюзивного зростання. У таблиці 1 представлено ключові стратегічні сектори та окреслено механізми формування їх інклюзивної цінності.

Загалом стратегічні галузі визначають контури майбутньої економіки України – «зеленої», цифрової, індустріальної, інтегрованої до ЄС та заснованої на принципах рівних можливостей. Кожна інвестиція в ці сектори має розглядатися крізь призму її здатності формувати економіку рівних можливостей. Такі проекти повинні отримувати пріоритетну підтримку як базові елементи інклюзивного розвитку.

Для реалізації такого підходу Уряд розробляє методики оцінки державних інвестиційних проектів за ширшим колом критеріїв. Зокрема, Мінекономіки включає до відбору проектів питання впливу на регіональний розвиток, кількість створених МСП-партнерів, екологічні та соціальні показники [12]. Такий «інклюзивний фільтр» гарантуватиме, що кошти платників податків та донорів працюватимуть на довгострокове згуртоване зростання, а не лише на короткостроковий приріст ВВП.

Таблиця 1

Стратегічні галузі та інклюзивні проекти для відновлення

№	Вектор розвитку	Характеристика вектору
1	Енергетична незалежність та зелений курс	Енергетика є однією з найбільш постраждалих галузей, адже у 2022–2023 рр. пошкодження інфраструктури зросли на 70% [14]. Відновлення орієнтоване на принципи Green Deal: децентралізацію генерації, розвиток відновлюваних джерел та енергоефективність. Інклюзивність передбачає участь громад і домогосподарств у виробництві енергії та програми підтримки для вразливих груп. План відновлення виділяє 130 млрд. дол. США на «Енергетичну незалежність та зелений курс», що має забезпечити зниження витрат, екологічні переваги й нові робочі місця.
2	Відбудова житла та регіональної інфраструктури	Житло та міська інфраструктура є найбільш постраджалими сферами, зокрема зруйновано понад 142 тис. будинків. Державні програми передбачають до 250 млрд. дол. США на відбудову регіонів і транспортно-комунальної інфраструктури [3]. Інклюзивна стратегія build back better орієнтована на енергоефективне та безбар'єрне житло, універсальний міський простір і доступний транспорт, що сприятиме зростанню ємності ринку громад та підвищенню якості життя.
3	Високотехнологічні та переробні сектори з доданою вартістю	Диверсифікація економіки є стратегічним завданням, адже історично Україна залежала від сировинного експорту. До 2030 року пріоритетом визначено розвиток секторів з високою доданою вартістю – агропереробки, металургії з глибокою переробкою, машинобудування, ІТ та R&D, у які планується залучити близько 50 млрд. дол. США інвестицій [1,9]. Це створить висококваліфіковані робочі місця та сприятиме поверненню молодих спеціалістів, а інклюзивний підхід передбачає розміщення нових виробництв і технопарків у регіонах, що постраждали від війни, формуючи там нові економічні можливості.
4	Агропромисловий комплекс і сільський розвиток	Агропромисловий комплекс до війни забезпечував близько 40% валютної виручки, тому його відновлення та стійкість є стратегічним пріоритетом. Ключові напрями – розвиток переробки агропродукції, підтримка малих фермерів і кооперативів, залучення ветеранів через земельні та кредитні програми. Інклюзивний підхід передбачає створення ланцюгів доданої вартості й розвиток сільських територій (інфраструктура, цифровізація, сервісні хаби), що покращить умови життя третини населення та зменшить урбанізаційний тиск.

Продовження таблиці 1

5	Оборонно-промисловий комплекс (ОПК)	Оборонно-промисловий комплекс (ОПК), хоча й не є інклюзивним у прямому сенсі, після війни стане важливим драйвером економічного розвитку. Зростання виробництва зброї вже у 2023 р. утричі підвищило зайнятість, стимулювало інженерну освіту й технологічний трансфер. Інклюзивність може бути забезпечена через перекваліфікацію ветеранів, регіональний розвиток оборонних кластерів і передачу військових технологій у цивільний сектор (дрони, зв'язок, кібербезпека), що відкриває нові ніші для підприємництва.
6	Інфраструктурна інтеграція з ЄС	Логістика та інфраструктурна інтеграція передбачає проекти євроколії, модернізацію залізниць, будівництво автобанів до ЄС та розвиток портів Дунайського кластеру. На цей напрям у Плані відновлення передбачено 120–160 млрд. дол. США. Інклюзивність полягає у з'єднанні віддалених громад, створенні робочих місць у депресивних регіонах та врахуванні потреб місцевого бізнесу поряд із транзитними коридорами [1,3].

Джерело: складено автором на основі [1,3,9,14]

З огляду на довгострокову перспективу, для України окреслюються кілька можливих сценаріїв розвитку до 2035 року. Базовий прогноз у стратегічних документах передбачає, що у разі успішної відбудови економіка може демонструвати динамічне зростання реального ВВП на рівні 6–7% щороку протягом першого десятиліття після війни, що підтверджується історичними аналогіями з повоєнною Європою та прикладами «економічних див». Ключовим завданням є забезпечення стійкості та інклюзивності цього зростання, аби воно трансформувало соціально-економічну систему й підвищило якість життя населення у довгостроковій перспективі. За позитивного сценарію, до 2035 року Україна може досягти таких орієнтирів:

1. Значне підвищення доходів громадян. За умови зростання ВВП понад 7% щороку Україна вже на початку 2030-х може подвоїти обсяги економіки порівняно з довоєнним рівнем, а ВВП на душу населення наблизиться до показників середньорозвинених країн. За оцінками МВФ, реалізація структурних реформ дозволить до 2030 року перевищити позначку у 300 млрд дол. США номінального ВВП, а до 2035 року – досягти 500 млрд дол. США. Це забезпечить зростання середньої зарплати до еквівалента понад 1000 дол. США на місяць і пенсій – до 300 дол. США, тоді як рівень бідності може знизитися нижче 5% [3, 9, 14]. Визначальним показником інклюзивності стане зростання частки середнього класу: до 2035 року понад половина українських домогосподарств зможе увійти до цієї категорії, якщо економічне зростання супроводжуватиметься справедливим розподілом доходів.

2. Зменшення нерівності та диспропорцій. Стратегія уряду передбачає входження України до топ-25 країн за Індексом людського капіталу та Індексом економічної складності до 2032 року, що відображатиме вихід на світовий рівень системи освіти, охорони здоров'я та високотехнологічних секторів економіки. [3, 7]. У соціальному вимірі до 2035 р. індекс Джині може зберігатися на низькому рівні (~25) завдяки більш рівномірному розподілу нових можливостей, а не загальному зубожінню населення. Важливим трендом стане скорочення регіональних диспропорцій: прифронтові області, залучивши пріоритетні інвестиції, демонструватимуть вищі темпи розвитку, а внутрішня міграція трансформується з проблеми у ресурс відновлення громад, де ВПО інтегрувалися в економічне та соціальне життя.

3. Євроінтеграція та доступ до європейських ринків. У горизонті 2030–2035 рр. Україна може стати повноправним членом ЄС, що відкриє доступ до структурних фондів як потужного інструменту інвестування в регіональний розвиток (для країн ЦСЄ вони становили 2–3% ВВП щороку). Європейські фонди здатні профінансувати тисячі місцевих проєктів – від модернізації інфраструктури до створення бізнес-інкубаторів – за умови належної інституційної спроможності України. Членство також інтегрує українські компанії в єдиний ринок, що сприятиме припливу капіталу і технологій, але водночас вимагатиме зростання їхньої конкурентоспроможності. Відповідно до «Стратегії експорту-2030», пріоритетом стане розвиток переробної промисловості та продукції з високою доданою вартістю, що дозволить до 2035 р. постачати до ЄС не лише аграрну сировину й метал, а й готові продукти, машини та послуги, формуючи довгі ланцюги робочих місць усередині країни [3,14].

4. Людський капітал та демографія. Однією з найбільших невизначеностей для України є динаміка демографії та повернення біженців. За сприятливого сценарію до 2030 р. може повернутися 3–4 млн осіб, що вимагатиме розширення житлового фонду, створення робочих місць і розвитку соціальних послуг [7,12]. Прискорене відновлення систем освіти й охорони здоров'я та цифровізація сервісів здатні зробити життя в Україні комфортнішим, ніж очікується. Якщо інклюзивний розвиток забезпечить відчуття безпеки та перспектив, можливий не лише масовий репатріаційний рух українців, а й приплив іммігрантів із бідніших країн. До 2035 р. важливим вектором стане «конкуренція за

таланти»: завдання України – стати настільки привабливою, щоб науковці, інженери й підприємці поверталися й працювали вдома, поєднуючи економічний підйом із європейською якістю життя.

Отже, перспективи розвитку України до 2035 року виглядають багатообіцяючими, проте їхня реалізація потребує закладання міцного інституційного фундаменту вже сьогодні. Його основою мають стати ефективні інституції, верховенство права, прозорі правила для бізнесу та, насамперед, інвестування в людський капітал. За таких умов через десятиліття можна буде говорити не лише про відбудовану державу, а про нову інклюзивну Україну, де економічне зростання трансформується у підвищення якості життя для всіх громадян.

Висновки. Інклюзивна цінність інвестиційних проєктів виступає не лише новим підходом до оцінки ефективності господарських ініціатив, але й концептуальною основою, яка має визначати стратегічні пріоритети повоєнної відбудови України. Її сутність полягає у поєднанні економічної результативності з соціальною значущістю та екологічною збалансованістю, що забезпечує одночасне зростання добробуту населення, розвиток підприємницького середовища та підвищення стійкості національної економіки.

Аналіз сучасних теоретичних підходів і практичного досвіду реалізації інвестиційних проєктів в Україні та за кордоном дозволяє стверджувати, що інклюзивна складова має стати одним із головних критеріїв оцінювання таких ініціатив. Це передбачає врахування не лише фінансових показників, але й здатності проєкту створювати робочі місця, розширювати можливості для малого й середнього бізнесу, сприяти інтеграції соціально вразливих груп населення та зменшувати територіальні диспропорції. Саме узагальнення теоретичних положень і практики дає підстави для формулювання низки ключових висновків, що визначатимуть спрямованість інвестиційної політики у післявоєнний період.

1. Відбудова буде успішною лише за умови інклюзивності. Інвестиції слід спрямовувати туди, де вони потрібні, а проєкти оцінювати за впливом на добробут, зниження бідності й підтримку вразливих груп. Без цього суспільна підтримка згасне, а нерівність призведе до дестабілізації.

2. Запровадити національну методику оцінки “інклюзивної цінності” проєктів. Спеціальний індекс має вимірювати соціальний ефект інвестицій (робочі місця, навчання кадрів, екологічність, залучення МСП, розвиток регіонів тощо) і визначати пріоритет державної підтримки. Це стимулюватиме бізнес підвищувати соціальну віддачу інвестицій та забезпечить чіткі критерії й моніторинг інклюзивності.

3. Інклюзивна економіка потребує інституційних реформ і прозорості для відновлення довіри. Поряд із відбудовою інфраструктури необхідна «відбудова» інституцій – незалежний суд, подолання корупції та захист прав власності, щоб встановити рівні правила гри. Лише за цих умов приватний капітал інвестуватиме в країну, тому антимонопольна політика й реформи правоохоронної системи мають стати такими ж пріоритетами, як фізична відбудова.

4. Залучати громадянське суспільство і місцеві громади до відбудови, адже участь – ключовий показник інклюзії. Потрібні механізми: публічні обговорення проєктів, наглядові ради з представників громади, бізнесу й експертів для контролю коштів, а також прозорі онлайн-інструменти для інформування про перебіг робіт і витрати. Це забезпечить підзвітність влади.

5. Подолати дефіцит кадрів. Через війну бракує кваліфікованих працівників (We Build Ukraine, 2024), тож держава має інвестувати в освіту та перекваліфікацію фахівців для відбудови країни. Особливий акцент – програми для ветеранів і внутрішньо переміщених осіб, що сприяє їх реінтеграції та закриває кадровий дефіцит.

6. Інтегрувати гендерну рівність у всі напрями розвитку, адже повоєнна демографія (втрати чоловіків, масовий від’їзд жінок) вимагає залучення жінок в економіку. Необхідні програми повернення українок-біженок, їх працевлаштування, підтримка матерів та стимулювання жінок до STEM-напрямів. Гендерна рівність – потужний економічний драйвер: вища жіноча зайнятість підвищує ВВП, а досвід скандинавських країн показує, що сімейна політика (доступні садки, відпустки для батьків) стимулює народжуваність і зайнятість.

7. Прискорення євроінтеграції і доступ до світових ринків для розвитку регіонів. Треба розвивати місцеві виробництва та експортні кластери, об’єднуючи МСП навколо перспективних галузей. Також необхідно підготувати громади до залучення фондів ЄС, щоб інвестиції надходили не лише у великі міста, а й у малі громади, де з’являться нові підприємства та робочі місця.

Інклюзивна відбудова є інвестицією в довгостроковий мир і процвітання, оскільки зміцнює соціальну згуртованість, знижує ризики конфліктів та підвищує інвестиційну привабливість країни. Її стратегічна мета полягає в тому, щоб кожен громадянин був учасником і бенефіціаром відбудови, що забезпечить поєднання економічного зростання із соціальною стабільністю. Реалізація цієї концепції

зробить Україну сильнішою економічно, стабільнішою соціально та наблизить до моделі сучасної європейської держави з високим рівнем життя і рівними можливостями для всіх.

Література

1. Ianchovichina E., Lundström S. Inclusive Growth Analytics: Framework and Application : Policy Research Working Paper 4851. Washington, DC : World Bank, 2009. 47 p. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/771771468180864543/pdf/WPS4851.pdf> (дата звернення: 15.04.2025).
2. OECD. Opportunities for All: A Framework for Policy Action on Inclusive Growth. Paris : OECD Publishing, 2018. 140 p. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2018/05/opportunities-for-all_g1g8f56e/9789264301665-en.pdf (дата звернення: 20.03.2025).
3. We Build Ukraine. Стратегія економічного зростання України: побудова економіки рівних можливостей. Київ : We Build Ukraine, 2025. URL: <https://www.webuildukrainefund.org/uk/news/economic-vision-of-ukraine-building-an-economy-of-equal-opportunities/> (дата звернення: 10.05.2025).
4. Гуменна О. В. Моделювання стратегій економічного розвитку держави / О. В. Гуменна // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». 2019. Вип. 10. С. 85–94.
5. Данилишин Б., Богдан І. Інклюзивне зростання як основа сталого розвитку національної економіки / Б. Данилишин, І. Богдан // Проблеми економіки. 2020. № 4. С. 75–81.
6. Лупенко Ю. О. Концептуальні підходи до інклюзивного розвитку аграрного сектору / Ю. О. Лупенко // Modern Economics. 2021. № 25. С. 123–131.
7. Кабінет Міністрів України. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року : Постанова від 03.03.2021 № 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/179-2021-%D0%BF> (дата звернення: 25.02.2025).
8. Світовий банк. Ukraine's Business Environment to Improve with World Bank Support : пресреліз, 31.10.2024. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2024/10/31/ukraines-business-environment-to-improve-with-world-bank-support> (дата звернення: 02.04.2025).
9. Світовий банк. Macro Poverty Outlook: Ukraine. April 2023 [Електронний ресурс]. URL: <https://documents1.worldbank.org> (дата звернення: 11.03.2025).
10. Полінкевич О. М. Інклюзивний розвиток підприємств як вимір економічного зростання / О. М. Полінкевич // Наукові записки НаУОА. Серія «Економіка». 2019. № 15(43). С. 48–52.
11. Державна служба статистики України. Економічна статистика [Електронний ресурс]. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm (дата звернення: 22.03.2025).
12. Міністерство економіки України. Final Environmental and Social Systems Assessment (ESSA) для проєкту RISE : звіт, 07.10.2024 [Електронний ресурс]. URL: <https://me.gov.ua/download/e82e2738-ac0d-4bb4-b428-dee650b83589/file.pdf> (дата звернення: 15.05.2025).
13. Іртишева І., Крамаренко І., Завгородній К. Оцінка рівня сталого інклюзивного розвитку України // Modeling the Development of the Economic Systems. 2023. № 2. С. 159–165.
14. План відновлення України [Електронний ресурс]. URL: <https://recovery.gov.ua/> (дата звернення: 30.04.2025).

References

1. Ianchovichina, E., & Lundström, S. (2009). *Inclusive growth analytics: Framework and application* (Policy Research Working Paper 4851). Washington, DC: World Bank. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/771771468180864543/pdf/WPS4851.pdf>
2. OECD. (2018). *Opportunities for all: A framework for policy action on inclusive growth*. Paris: OECD Publishing. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2018/05/opportunities-for-all_g1g8f56e/9789264301665-en.pdf
3. We Build Ukraine (2025). *Stratehiia ekonomichnoho zrostannia Ukrainy: pobudova ekonomiky rivnykh mozhlyvostei* [Ukraine's economic growth strategy: Building an economy of equal opportunities]. Kyiv: We Build Ukraine. <https://www.webuildukrainefund.org/uk/news/economic-vision-of-ukraine-building-an-economy-of-equal-opportunities/>
4. Humenna, O. V. (2019). Modeliuvannia stratehii ekonomichnoho rozvytku derzhavy [Modeling strategies of economic development of the state]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia"*, (10), 85–94.
5. Danylyshyn, B., & Bohdan, I. (2020). Inkliuzyvne zrostannia yak osnova staloho rozvytku natsionalnoi ekonomiky [Inclusive growth as the basis of sustainable development of the national economy].

Problemy ekonomiky [Problems of Economy], (4), 75–81.

6. Lupenko, Yu. O. (2021). Kontseptualni pidkhody do inkliuzyvnoho rozvytku ahrarynoho sektoru [Conceptual approaches to inclusive development of the agrarian sector]. *Modern Economics*, (25), 123–131.

7. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2021, March 3). *Pro zatverdzhennia Natsionalnoi ekonomichnoi stratehii na period do 2030 roku: Postanova № 179* [On approval of the National Economic Strategy until 2030: Resolution No. 179]. <https://zakon.rada.gov.ua/go/179-2021-%D0%BF>

8. World Bank. (2024). *Ukraine's business environment to improve with World Bank support* [Press release]. <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2024/10/31/ukraines-business-environment-to-improve-with-world-bank-support>

9. World Bank. (2023). *Macro poverty outlook: Ukraine*. <https://documents1.worldbank.org>

10. Polinkevych, O. M. (2019). Inkliuzyvnyi rozvytok pidpriemstv yak vymir ekonomichnoho zrostannia [Inclusive development of enterprises as a dimension of economic growth]. *Naukovi zapysky NaUOA. Serii "Ekonomika"*, 15(43), 48–52.

11. State Statistics Service of Ukraine. (2025). *Ekonomichna statystyka* [Economic statistics]. https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm

12. Ministry of Economy of Ukraine. (2024, October 7). *Final Environmental and Social Systems Assessment (ESSA) for the RISE project* [Report]. <https://me.gov.ua/download/e82e2738-ac0d-4bb4-b428-dee650b83589/file.pdf>

13. Irtysheva, I., Kramarenko, I., & Zavgorodnii, K. (2023). Otsinka rivnia staloho inkliuzyvnoho rozvytku Ukrainy [Assessment of the level of sustainable inclusive development of Ukraine]. *Modeling the Development of the Economic Systems*, (2), 159–165.

14. Recovery Plan of Ukraine. (2025). *Plan vidnovlennia Ukrainy* [Recovery plan of Ukraine]. <https://recovery.gov.ua/>